

4 november 2018 Dankzondag

Lezingen: Spreuken 6 : 6 – 11
 Marcus 4 : 26 – 34

Het is bijzonder gesteld met onze verhalen van vandaag.
Ze schuren zo op het eerste gezicht.

In het ene horen we “Ga naar de mieren, luiaard”.

Een uitspraak dat zelfs tot spreekwoord is verheven. En bij het andere horen we dat “het zaad opkomt en groeit terwijl de boer slaapt”. Klopt dit allemaal wel?

Boeiend die teksten. Welke tekst spreekt u aan?

Spreuken is wel heel scherp en duidelijk. “Ga naar de mier, jij lui! En kijk naar zijn manier van doen”. Wanneer je je wat verdiept in die wondere wereld van de mier, dan kom je er ook achter hoe goed dat georganiseerd is. Mieren zijn heel sociale beesten. Ze leven in mierenstaten en inderdaad, ze kunnen werken als paarden. Leg wat koren in hun buurt en in verbluffend korte tijd is een complete kolonie gemobiliseerd en op expeditie uitgetrokken. Mieren zijn dus enorm bedrijvig en wat ook heel belangrijk is: ze kennen een duidelijk gezamenlijk doel. Voedsel binnenhalen en voorraden aanleggen voor als het eens even minder is.

Wat beoogt de verteller hier eigenlijk mee te zeggen? Allereerst dit: hij is hier duidelijk de filosoof van de werkvloer. “Wie niet werkt zal ook niet eten”. En als je het Spreukenboek er nog verder op naleest kom je hetzelfde refrein tegen. Wie zijn akker bewerkt, heeft altijd genoeg te eten. Luie handen maken arm, ijverige handen brengen rijkdom.

De werkende is hier duidelijk succesvol. En mag dat ook zijn. Zo niet de nietsnut. Die krijgt het hier volop voor de kiezen. Met bijtende ironie krijgt hij ze uitgemeten: Tot hoelang blijf jij nog op je bedde liggen, nietsnut? Een beetje slapen, een beetje sluimeren nog. En maar uitstellen.... Armoede is jouw deel.

Toch is dit wel een heel zwart-wit verhaal. Alsof er ook geen mensen op deze aardbol rondlopen die sowieso bijna geen kans hebben gehad om te ondernemen, laat staan succes te hebben.

Zeggen: “werken = rijkdom, niet werken = armoede” lijkt mij toch echt te kort door de bocht. Het ligt allemaal wat genuanceerder denk ik. En gelukkig maar.

En dan klinkt dat andere verhaal in onze oren, het evangelie van vandaag. Het verhaal van die andere slaper, de boer. En terwijl hij slaapt komt het zaad op.

Dit is een geweldige constatering. Iets waarvan wij ons doorgaans denk ik te weinig van bewust zijn.

In die woorden klinkt wel een heel andere toon dan die van zorgelijk pessimisme.

In het evangelie lezen we: dat de vrucht van de aarde niet alleen afhangt van onze hardwerkende handen. Want terwijl de boer slaapt komt het zaad op en groeit, zonder dat hij zelf weet hoe. De grond brengt vanzelf vrucht voort.

Het klinkt zo ongelooflijk simpel en het spreekt voor ons allemaal vanzelf .

Vooraf ook omdat wij tegenwoordig van alles kunnen doen om de groei van gewassen te beïnvloeden en te bevorderen. Maar ook dan nog altijd spreekt dit niet vanzelf. Leven en groei, het zijn en blijven de grote mysteries van het bestaan.

En hoe groots de wetenschap ook is uitgegroeid, zoveel van ons leven kan worden verklaard, dit zullen we nooit kunnen verklaren: de levenskracht achter alle dingen. Het blijft iets wonderlijks. Die eindeloze kiemkracht in het zaad. De aarde die uit zichzelf vrucht voortbrengt, eerst de halm, dan de aar, en tot slot het rijpe graan in de aar. Het groeiproces ontgaat ons.

Zullen we op deze dankzondag dan niet zeggen dat het leven dus nooit volledig maakbaar zal zijn maar ons nog altijd wordt gegeven. En dat is iets waarbij we best eens stil mogen staan. Als we om ons heen kijken, in de natuur, de verschillende seizoenen, hoe schitterend dat alles is. Het komt en het gaat en het komt weer. Een grote beweging, een grote stroom van leven altijd maar weer.

We weten niet wat leven is, alleen dat het gegeven is. En die ervaring, dat weten kan bepalend zijn voor onze kijk op de wereld en op ons mensen. En zal dat ons niet brengen tot dankbaarheid en verwondering, juist op deze zondag.

Dankbaarheid: het klinkt niet zo cool in onze tijd en in mijn jeugd was er dan nog het liedje van Robert Long: dankbaar moet je zijn, nederig en klein. Dat maakt dankbaarheid ook niet echt tot een populaire insteek. Is dankbaarheid tegenwoordig zeldzaam?

Wij mensen stellen torenhoge eisen. Want we hebben snel het gevoel dat we tekort komen. En dan zien we mensen moord en brand schreeuwen, als er misschien vluchtelingen zijn die om en plek o te leven vragen voor hen zelf en vooral voor hun kinderen.

En natuurlijk het is niet allemaal eenvoudig en het brengt de nodige problemen en spanningen met zich mee. Maar we mogen ons toch in al dat tumult toch ook realiseren dat wij over het algemeen genoeg eten en kleding hebben om daarvan iets met anderen te delen.

Laten we op deze dankzondag dan maar eens minder de focus leggen op wat er allemaal ontbreekt of misgaat, maar ons richten op het goede dat ons gegeven wordt.

Die eerste zinnen van het evangelie,
maken die niet dat we wat meer relaxter kunnen leven, dat we wat minder het gevoel krijgen

dat we het allemaal helemaal alleen zelf moeten doen.

Jezus zegt daar:

Het is met het koninkrijk van God als met een mens
die zaad uitstrooit op de aarde:

hij slaapt en staat weer op, dag in dag uit,
terwijl het zaad ontkiemt en opschiet,
ook al weet hij niet hoe.. Prachtig!

Het is met dat Koninkrijk van God zo:

Wij zaaien en God doet de rest.

Nou.. dat gaat wat snel.

Maar in de lezing is de menselijke inspanning beperkt tot één zin: een mens, die zaad uitstrooit op de aarde en dán gebeurt het, terwijl je slaapt, terwijl je slaapt ontkiemt het zaad in de akker, terwijl je slaapt groeit uit die ene graankorrel een halm met meerdere korrels erin.

Terwijl je slaapt groeit het graan, groeit de appel, de peer, de maiskolf. Ik weet wel; er moet heel veel méér gedaan worden dan alléén maar zaaien of wachten tot de appels en peren geoogst kunnen worden. Natuurlijk, de mens zaait, de mens bewerkt het land, haalt het onkruid weg en brengt er water naar toe als dat nodig is, maar toch: de eigenlijke kiemkracht is een wonder.

Wij leven in een wereld en in een tijd, waarin zovaak een mens wordt afgerekend op wat hij of zij presteert. Natuurlijk hoort dat er bij. Iedere middelbare scholier moet eindexamen doen. Maar waar het vaak mis gaat, is dat wij ons zelfbeeld laten afhangen van wat we presteren, door wat wij maken, wat wij allemaal kunnen. Niet alleen ons zelfbeeld, ook hoe wij naar anderen kijken. Hoeveel cv's worden niet kunstmatig opgepoetst, om maar de juiste indruk te maken. En als je om wat voor reden niet mee kunt komen in de maatschappij, dan sta je aan de verkeerde kant van de streep. Dan hoor je bij de losers, de drop-outs, de moeilijk bemiddelbaren of weet ik wat voor categorie. En als je te oud bent, en helemaal niet meer mee kunt doen, dan ben je een last voor je kinderen en voor de maatschappij – als je dat zelf niet vindt, dan wordt je dat wel opgedrongen, en dan zijn er in de moderne maatschappij wegen om dat voor te zijn. Want dat hoeft tegenwoordig toch niet meer...

Ik overdrijf misschien. Dat hoop ik maar.

Er zit iets ongelooflijks bevrijdends in de gelijkenis van het zaad, dat groeit zonder dat wij het begrijpen, zonder dat wij het doen.

Het gaat in deze Schriftlezing en op deze dankdag om de verwondering, om het diepe besef:

wij doen maar een deel en de rest?

Het leven, de groei, dat hebben we uiteindelijk niet in de hand.

Dat overstijgt ons vermogen,

onze persoonlijke inspanningen

En dat is toch een hoopgevend beeld? Het kan ons een zekere ontspanning geven, want niet alles hangt van ons af, het haalt de druk van de ketel.

Iedereen wordt wel eens overvallen door het gevoel:

waar doe ik het allemaal voor, waarom iets opbouwen

als het aan de andere kant wordt afgebroken,

of als een mens zich afvraagt: wat is mijn inspanning eigenlijk waard?

Juist dan kan een gevoel van moedeloosheid je sneller overvallen.

En dan kan dit beeld dat Jezus ons vandaag schenkt, voor een zekere

ontspanning zorgen: je hoeft het niet alleen te doen, rust maar wat uit.

En o wonder.. terwijl jij slaapt
gebeurt er dus heel veel!

En wij?

Zullen wij dan niet anders om ons heen kijken, juist bij een dankdag voor gewas en arbeid?

Om vol verwondering te zien wat ons gegeven wordt.

Wat ons gegeven wordt om te ontvangen,

wat ons gegeven wordt om van te genieten,

wat ons gegeven wordt om te delen.

Ons bestaan, de werkelijkheid om ons heen, zullen wij nooit helemaal doorgronden. De raadsels van aardbevingen en orkanen niet, en het raadsel van de seizoenen ook niet. We zijn dankbaar dat we, fris ontwaakt, een nieuwe dag mogen beginnen, na een donkere nacht, omdat we beseffen dat het niet vanzelfsprekend is.

We danken voor een genezing, voor het wonder van nieuw leven, ook al weten we van medische technologie. Maar we vragen ons in sommige momenten af of alles ook moet gebeuren, wat mogelijk is. En we weten ook dat lang niet altijd genezing mogelijk is.

Zo worden we soms teruggeworpen worden op de diepste vragen van ons bestaan.

Dat wij het ons dan gegeven zal worden om ontspannen en kwetsbaar te leven, gedragen door Gods liefde en zorg voor ons. Dag voor dag.

Dat er dan er ruimte zal zijn om te danken:

voor de vruchten van het veld,
voor de oogst van geloof, hoop en liefde.

Loosdrecht, Gereformeerde Kerk
ds. Hillegonda Ploeger